Cana asobnaha numaru 20 hr.

Pierasyłka apłačana ryčałtam.

Nr. 18 (563). Wilnia, Niadziela 22 Krasawika 1934 h. Hod X (XVIII).

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adres Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej. Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

Гутаркі аб Вільні і Беларусы.

Пасьля таго, як была ўсталена цяперашняя літоўска-польская граніца, Палякі ўсьцяж цьвердзяць, што літоўска-польскія парахункі скончаны, а Літоўцы наадварот—тыя ўсьцяж прыпамінаюць, што асталася яшчэ за Польшчай літоўская сталіца Вільня, якая мусіць быць вернута Літве і да таго часу, пакуль гэта ня будзе зроблена — між Літвой і Польшчай ня можа быць ніякіх нармальных адносін. Сам факт, што Польшч і Літва не перастаюць гэтак талкаваць аб Вільні, выразна гавора, што віленская справа сапраўды існуе і чакае сваей належнай, справядлівай разьвязкі.

Асабліва апошнім часам і Літоўцы і Палякі шумна загаварылі аб гэтай справе. Прычыны гэтага шукаць далёка ня трэба. Прычына гэта знаходзіцца ў сучаснай нямецкай гітлероўскай палітыцы, якая збаўленьне Нямеччыны прадусім бачыць на ўсходзе, на землях: польскіх, літоўскіх, украінскіх, беларускіх, латвійскіх, эстонскіх. Ясна, што гэткая нямецкая палітыка небясьпечная для гэтых усіх народаў, а прадусім для маючых ужо свае дзяржавы.

Небясьпечная гэна нямецкая палітыка і для Саветаў, якіх яна ад Балтыцкага мора адпіхае далёка на ўсход. Вось-жа магутнай перапынай для такой нямецкай палітыкі быў-бы проціўнямецкі саюз надбалтыцкіх дзяржаў на чале з Польшчай і СССР.

Ды зрабіць гэты саюз, трудна, бо Літва, не атрымаўшы ад Польшчы Вільні, і слухаць ня хоча, каб у гэным саюзе засядаць разам з Польшчай. Зацікаўленыя надбалтыцкім саюзам палітыкі думалі абыйсьціся бяз Літвы і без яе тварыць яго, але тады была-б значная шчыліна ў гэным саюзе, праз якую яго магло-б пры нагодзе падмыць і прарваць.

Тымчасам Немцы насядаюць далей на Літоўцаў у Клайпэдзе і гразяць гэнаму літоўскаму надморскаму краю даволі паважна. Бачаць гэта Літоўцы, бачаць і іх бліжэйшыя і далейшыя суседзі. Прышоў, знача, пажаданы час вырашыць віленскую справу, пагадзіць Літву з Польшчай і стварыць сапраўды вялікі і магутны палітычны саюз проціўнямецкі.

Дык аб віленскай справе і загаварылі. Загаварылі як з боку літоўскага, так і польскага. Загаварылі, ведама, не ўрады, а прыватныя палітыкі, грамадзяне. Гутаркі гэтыя, ведама, надта агульныя, вадзяністыя, мала яшчэ маючыя ў сабе намацальнага зьместу. Але яны ідуць, разьвіваюцца і надта магчыма, што неўзабаве прымуць сусім выразныя формы. Беручы-ж пад увагу тое, што нічога на сьвеце няма немагчымага, асабліва ў наш час, і немагчымая дагэтуль да разьвязаньня віленская справа можа быць сапраўды разьвязанай.

Затым, што ў Віленшчыне вялізарная большасьць Беларусаў, разьвязаньне літоўска-польскай спрэчкі за гэты край датычыць так-жа й нас і мы тут так-жа маем абавязак і права голасу. Дык і гаворым, гаворым так-жа агульна і варункова, дапускаючы пры тым некалькі магчымасьцяў разьвязкі віленскай справы.

Прадусім сьцьвярджаем, што заканчэньне спрэчкі літоўска-польскай і навязаньне нармальных зносінаў між Літвой і Польшчай зьяўляецца рэчай дужа пажаданай і карыснай як для Беларусаў, так і для ўсіх іншых жыхароў нашага краю. Жывём мы цяпер у куце, з якога дужа далёкая дарога ў сьвет шырокі. Пры літоўска-польскай згодзе аткрылася-б нашаму краю яго прыродная найбліжэйшая дарога да Балтыцкага мора. Ажывіўся-б тады ў нас гандаль, лепшы быў-бы збыт гаспадарскіх прадуктаў нашага селяніна, край падняўся-б эканамічна.

З гэтага выходзіць, што для Беларусоў з боку эканамічнага было б карысным польска-літоўскае паразуменьне нават тады, калі-б паразуменьне гэта не зьмяніла дасюлешніх польска-літоўскіх граніц і калі-б палітычны цяперашні лад у нашым краі астаўся існаваць далей. Але, ясная рэч, што Літва бяз ніякіх тэрыторыяльных уступак на карысьць сваю з боку Польшчы, а прынамсі бяз зьмены палітычнага ладу ў нашым краі, на паразуменьне з ей ня пойдзе і граніц сваіх для гэтага краю не адчыне.

Трэба прызнаць, што Літва ўступаць ня мае з чаго, а ўступаць можа толькі Польшч. Што-ж Польшч можа ўступіць Літве?

Як найлягчэйшая ўступка Літве з боку Польшчы была-б культурная аўтаномія для Літоўцаў нашага краю, мінаючы сусім Беларусаў. Вось-жа, думаецца нам, што Літоўцы і на гэта не павінна пайсьці, бо згода на падставе гэткай уступкі не развязала-б усіх пытаньняў адносна літоўскай справы, а так-жа пытаньня беларускага, якое, трэба прызнаць, ёсьць адным з найвялікшых.

Так-жа свайго роду разьвязкай віленскага пытаньня была-б тэрыторыяльная аўтаномія нашага краю з соймам у Вільні. Беларусам гэта дало-б значныя карысьці. Для Літвы аднак, якая хоча Вільню бачыць сталіцай сваей сувэрэннай дзяржавы, і гэткае разьвязаньне справы такжа не ўсьміхаецца.

Стварэньне з Віленшчыны нэўтральнага краю так-жа магло-б быць спосабам — прынамсі часовай — разьвязкі віленскай справы. Мы Беларусы і на гэтым вышлі-б не найгорш.

Літва аднак, агулам гаворачы, наўрад ці пойдзе на згоду з Польшчай, не атрымаўшы Вільні. Калі дапусьцім нават, што Літва дзеля нейкіх прычын і змагла-б агранічыць свае жаданьні што да вялікасьці тэрыторыі Віленшчыны, то самай Вільні не зрачэцца. Для Беларусоў-жа было-б пажадана, каб Літва дастала з Вільняй магчыма найбольшую беларускую тэрыторыю, што сяньня знаходзіцца ў граніцах Польшчы, бо пакуль мы ня маем сваей дзяржавы і мусім жыць пад чужой, то з Літвой траціць ня мелі-б чаго, а выйграць маглі-б шмат што.

Словам, сяньня пад Польшчай наша беларускае палажэньне такое, што чым Літва больш тэрыторыяльна выйграла-б згадзіўшыся з Польшчай, тым больш мусілі-б выйграць і мы Беларусы. Маем надзею, што з Літоўцамі адносна беларускіх правоў, Беларусы дагаварыліся-б лягчэй, чым з іншымі народамі.

Выходзіць, што лёс беларускага народу неяк дзіўна вяжацца з лёсам народу літоўскага. Гэтак было ў гісторыі, гэтак выглядае і сяньня. Тэрыторыяльныя гранічныя нашы справы, калі Беларусь будзе будаваць на сваіх землях сваю дзяржаўную незалежнасяць, будуць у будучыне цяжкія з Расеяй і Польшчай, а з Літвой — што вынікае з самай сутнасьці справы — будуць куды меншыя і куды лягчэйшыя да вырашэньня іх.

У канцы мусім адзначыць, што ідэалам нашым заўсёды астанецца незалежнасьць Беларускага народу ў яго этнаграфічных рубяжох. Да гэтага ідэалу мы будзем ісьці пры ўсякіх абставінах.

Hoład i baraćba z im.

Hoład u našaj krainie, asabliwa ŭ Wilenščynie, paŭtarajecca ŭžo padrad až praz niekalki hadoŭ.

Cikawa – haładujuć tut tolki sialanie. Hoład hety siarod sialan prachodzić hetak: śpiarša, jašče z wosieni, niedajadajuć haspadarča słabyja siemji. Paśla, zimoj i pad wiasnu niedajadajuć siemji i haspadarča macniejšyja. Wiasnoj pačynajecca niedajadańnie masawaje i amal usie žywiacca trawoj, kali nie całkom, dyk z damieškaj, až da pieršaha ŭžynku.

Hałoŭnyja pryčyny hetaha hoładu: małaziamielle sialanskich siem'jaŭ, nizki rowień ziemlarobskaj kultury i adsutnaść sapraŭdy datarnawanaj da patreb Kraju haspadarčaj arhanizacyi. Biespasrednaj pryčynaj hoładu, na rachunak jakoj zwaliwajuć kiraŭničyja kruhi ŭsiu winu, heta niedarod apošnich hadoŭ.

Na naš pahlad pryčyna hoładu nia zusim u niedarodzie, ale i ŭ inšych haspadarčych niedachopach paasobnych haspadarak i całaha kraju. My wiedajem, što majem u Krai takija šyrynioj płoščy haspadarki i takija siemji na hetych haspadarkach, što kab tam uradžaj „i z niwy wal'ŭsia," dyk i tak henaja haspadaračka danaj siamji nie prakormić. Patrebnyja pabočnyja zarabotki, ale ich niama. Dwary pabankrutawali i haspadarča ŭpali, a emihrawać u horad abo za hranicu niama kudy.

Jak pabaroć hety hoład, mnohija rozna radzili i radziać. Ab hetym naj bolš haworać h. zw. „jelity" Kraju — ale pierawažna tady, kali ŭ biełaruska-litoŭskaj wioscy Wilenščyny najwastrej adčuwajecca hety hoład. Pany pałažeńnia naradžajucca ŭ hetaj sprawie datul, pakul sialanie nažnuć pieršy snop. Tady wilenskaja polskaja presa śćwiardžaje, što hoładu ŭžo niama, bo sialanie pieražyli „pšednuwek" i hetym kančajecca baraćba z hoładam. I hetak što hod. A hoład kožny hod hraźniejšy i ŭściaž šyrycca, abyjmajučy bolšy lik siemjaŭ, pustošačy haspadarča Kraj i rujnujučy zdaroŭje jaho nasielnictwa.

Pany pałažeńnia haworać ab hetym hroznym źjawiščy i sioleta. U Wilni adbylisia ŭžo až dźwie konferencyi ŭ hetaj sprawie. „Kurjer Wileński" hetyja konferencyi nazwaŭ nawat „Haspadarčym Sojmam Wilenščyny." Apošniaja sesija henaha „sojmu" adbyłasia 9 h. m. pad staršynstwom wajawody, z učaściem mužoŭ polskaj dziaržaŭnaj palityki, wyšejšych pradstaŭnikoŭ wojska i ŭ prysutnaści miascowaha „regijonu" Biespart. Bloku Suprac. z Uradam.

Heny „Kurjera Wilenskaha" „Haspadarčy Sojm Wilenščyny" starajecca ŭłažyć plan, jaki-b zmoh padniać kulturna-haspadarčy rowień našaha Kraju, a hetym uścierahčy Kraj i ad hoładu. Planu heny „sojm" pakulšto nie ŭłažyŭ, ale prajektaŭ nahawaryŭ šmat. Prajektadaŭcy padychodziać da hetaj sprawy pierawažna z hledzišča polskaj dziaržaŭnaści, nie biaručy pad uwahu nieabchodnych kulturna-ekanamična-haspadarčych patreb miajscowaha biełaruskaha i litoŭskaha sialanstwa.

Na naš pahlad henych patreb hetaj masy absalutnaj bolšaści nasielnictwa Kraju abminuć nielha. Kali my ŭzhlaniem na socyjalnuju niaroŭnaść žycharoŭ biełaruska-litoŭskich ziamiel, dyk nielha nie spaścierahčy taje wia-

likaje niesprawiadliwaści i kryŭdy, jakija ŭ poŭnaj miery źjaŭlajucca tak-ža pryčynaj i sučasnaha hoładu biełaruskaha i litoŭskaha sialanstwa.

My wiedajem, što ad 1864 hodu ŭ našym Kraju ziamielnaj reformy na karyść biełaruskaha i litoŭskaha sialanstwa jašče nia było Treba skazać, što reforma 1864 h. nia była idealnaj. Ad hetaha času ŭ našym Kraju prawodzicca kalonizacyja; rasiejska-carski ŭrad pazwalaŭ kuplać ziamlu ŭ našym Kraju maskalom i im rasiejskija banki pamahali wykupliwańnie ziamli doŭhasročnymi wypłatami; ad 1920 h. pačałosia prawodzicca polskaje wajskowaje asadnictwa. Biełaruskaje i litoŭskaje sialanstwa naturalnym pryrostam uściaž razdrablała i razdrablaje swaje nadzieły 1864 h. i hetak z kožnym hodam pabolšwaje lik lišnich ruk pracy na swaich haspadarkach, adnačasna pabolšwajučy i lik jedakoŭ u hetych haspadarkach. Dwary i asadniki hetym lišnim rukam pracy dać nia mohuć, bo ichnija ziemlarobskija warštaty pracy, ahoć i poŭnaziamielnyja, ale z prymityŭnaj haspadarčaj kulturaj, nie apłačwajuć najomnaj pracy swajej pradukcyjaj.

Nia lepš i ŭ halinie haspadarčaj praświety. Wilenski Uniwersytet maje haspadarčy fakultet, ale-ž jon abiadnieŭšamu biełaruskamu i litoŭskamu sialanstwu, asabliwa ciapier, zusim niedastupny, bo sielanin hetak doraha płacić za nawuku nia maje mahčymaści. Siaredniaj haspadarčaj škoły niama ani adnaje wa ŭsim Kraju. Jość tolki polskija arhanizacyi ŭ biełaruskich siołach z nazowami haspadarčymi, u jakich prywučajuć biełarusaŭ bolš da polščyny i strelby, čymś da ziemlarobskaj kultury. Słowam, zamiest wučyć arać, wučać stralać.

Kali pany pałažeńnia sapraŭdy chočuć pawiaści rašučuju baraćbu z chroničnym u nas hoładam, dyk pawinny zrabić nastupnaje.

Pradusim biezadkładna pawinna być prawiedziena ziamielnaja reforma, jakaja-b źlikwidawała małaziamielle i biezziamielle siarod sialanstwa, stwarajučy poŭnaziamielnyja warštaty pracy, zdolnyja da praduktyŭnaj tworčaści. Pry hetym nieabchodnaja kamasacyja i melioracyja. Pobač z hetymi padstawowymi reformami nieabchodna sarhanizawać ŭ Krai choć 4 siarednija ziemlarobskija škoły, z kursami dla darosłych pry hetych školach. Miascowym biełaruskim i litoŭskim ekanamična-haspadarčym arhanizacyjam dać zapamohu na pašyrańnie siarod sialanstwa i pryswojwańnie tam ziemlarobskaj kultury, a tak-ža dać doŭhaterminowyja i tannyja pazyčki na arhanizacyju i raźwiccio Krajowaj wytworčaj i spažywieckaj kooperacyi.

p—k.

Z dziejnaści Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury.

Narada Centralnaha Uradu Bieł. Instytutu H. i K. U niadzielu 15 h. m. adbyłosia pasiedžańnie Centr. Uradu BIHiK, na jakim naradžalisia ŭ sprawie arhanizacyi pracy ŭ sekcyjach Instytutu.

Pasiedžańnie Uradu Wilenskaha Addziełu BIHiK. U čaćwier 12 h. m. adbyłosia čarhowaje pasiedžańnie Uradu Wilenskaha Addziełu Bieł. Instytutu Hasp. i Kultury, na jakim ustanoŭleny paradak u čytalni hazet hetaha Addziełu.

Arlaniaty, Ašmianskaha paw. I ŭ nas jość hurtok Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury. U 1932 h. naš hurtok zładziŭ dwa biełaruskija pradstaŭleńni, na jakich było wielmi šmat narodu.

U naš hurtok upisaŭšysia siabry i z wiosak Bicieniaty i Hajlešy.

Ciapier bolšaść siabroŭ apanawana niejkaj pošaściaj strachu palicejskaha praśledu, a dziela hetaha pryhłochła i dziejnaść hurtka. Siabry, niama čaho bajacca, biaremsia za kulturna-praświetnuju pracu!

Treba ŭ našym hurtku adkryć bibliateku-čytalniu i wypisać bolš biełaruskich hazet.

Dziela hetaha treba nieadkładna sklikać ahulny schod usich siabroŭ hurtka i ŭsio heta naładzić. Dyk zaklikaju i damahajusia.

Siabra.

Lachawičy, Baranawickaha pawietu. Dnia 25.III. s. h. adbyŭsia Ahulny schod siabroŭ Lachawickaha hurtka BIHiK z takim paradkam dnia:

1. Adkryćcio schodu i pračytańnie pratakołu papiared. ahulnaha schodu,
2. Sprawazdača ŭradu hurtka,
3. Pierawybary ŭradu hurtka,
4. Plan pracy na 1934—1935 h.,
5. Biahučyja sprawy.

Da p. 1. Schod adkryŭ staršynia ŭradu hurtka J. Čarnecki i pračytaŭ pratakoł papiaredniaha ahulnaha schodu, katory pryniaty biaz źmien.

Da p. 2. Ad imia ŭradu zdaŭ sprawazdaču za 1933 hod staršynia ŭradu J. Čarnecki, infarmujučy siabroŭ hurtka, žto ŭ minułym 1933 h. adbyłosia try pradstaŭleńni, ładžanyja hurtkom: 2 — ŭ Małoj Łotwie i adno ŭ Lachawičach. Z knižak hurtka karystali pierawažna tolki siabry hurtka. Stan kasy: prychod 120 zł. 50 hr., raschod 124 zł. 70 hr., astałosia doŭhu 4 zł. 20 hr.

Da p. 3 Na biahučy 1934 h. wybrany ŭrad u nastupnym składzie: staršynia Jan Čarnecki, sekretar Jakub Zielanieŭski i skarbnik Stanisłaŭ Zielanieŭski, usie z m. Lachawič.

Da p. 4. Pastanoŭlena zrabić adpawiednuju šafu dla biblijateki, ładzić adčyty, referaty i spektakli, pašyrać biełaruskija knižki i hazety, a tak-ža ŭświedamlać ludziej ab patrebie zakładańnia ŭsialakaha rodu haspadarčych arhanizacyjaŭ, jak kooperatywaŭ i h.p.

Da p. 5. Pastanoŭlena ŭ biahučym 1934 h. siabroŭskija składki ŭnosić pa 20 hr. na miesiac. Prystupić sarhanizowana da źniščeńnia susłaŭ i ŭsialakaha pustaziella na poli, dziela čaho źwiarnucca da miestawaha samaŭradu ab akazańni pomačy. Dasiulašnich siabroŭ, katoryja da 1 čerwienia nie ŭniasuć siabroŭskich składak, wypisać z liku siabroŭ hurtka.

Маладыя беларускія праваслаўныя душпастыры.

Сёлетаканчаюць вышэйшыя тэолёгічныя студыі на Варшаўскім унівэрсытэце 8 маладых беларусаў, якія здабываюць вышэйшую асьвету, каб адпаведна кіраваць духовым жыцьцём сярмяжнага праваслаўнага беларускага сялянства. Сярод гэных васьмі студэнтаў ёсьць і двух рукапаложаных, рэшта маюць атрымаць сьвяшчэнства ў хуткім часе.

Усе яны паходзяць з Зах. Беларусі: з Віленскай і Горадзенскай епархіяў.

З Віленскай епархіі паходзяць 1) сьвяшч. Нікіфар Пыск, 2) сьвяшч. Іван Кушнер, 3) студ. Мікалай Лапіцкі, 4) студ. Арсені Верабей, 5) студ. Аўгень Баслык, 6) студ. Уладзімір Шостак і 7) студ. Міхал Сеўба.

З Горадзенскай епархіі паходзіць: сьвяшч. Мікалай Неслухоўскі.

Даведваемся, што гэныя сьвяшчэньнікі і кандыдаты на сьвяшчэньнікаў гэта сапраўдныя сыны нашага краю і нашага народу. Словам, душой і крывёй зьвязаны яны з краем і народам.

Задзірванелая беларуская праваслаўная рэлігійная ніва чакае аратаёў і сейбітаў Праўды Хрыстовай...

С. Цітовіч.

Грамадзяне! Закладайце Гурткі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры! — А там, дзе Гурткі Інстытуту ўжо ёсьць, узмацняйце іх дзейнасьць!

Polonofiły i maskwafiły.

Na bieražkoch „Novaj Varty“ i „Асвы“.

Hetymi dniami adnačasna wyjšli: „Novaja Varta“ — orhan studenskaj korporacyi „Skarynija“ i „Асва“, padpisana studentam P. Radziukom.

Pieršaja sanacyjna-polonofilskaja, a druhaja kamunistyčna-maskwafilskaja.

Korporacyja „Skarynija“ — heta palityčny twor hrupki „białorusinów-polaków“ na čale z A. Łuckiewičam, a siabry „Skarynii“ — heta haduncy R. Astroŭskaha.

„Асва“ — heta kamunistyčna-maskoŭski paškwil, a chłapčukoŭ, što padpiswajuć i raspaŭsiudžwajuć jaje, wyhadawaŭ Dwarčanin z Haŭrylikam.

Ciapier hetyja małajcy ŭžo sami prabujuć słužyć na łapkach i haŭkajučy na biełaruski niezaležny ruch, łajuć i swaich wychawaŭcaŭ: u „Асве“ Dwarčanina, a ŭ „Novaj Varcie“ R. Astroŭskaha

Słowam, nawuka ŭ les nie pašła.

„Białorusini-polacy“ „zawieŝwajucca“.

Paśla nadrukawańnia ŭ „Novaj Varcie“, što R. Astroŭski zroksia apiakunstwa ŭ korporacyi „Skarynija“ z pryčyny konfliktu na hruncie finansawa-haspadarčym i z pryčyny zroblenych Astroŭskamu zakidaŭ u nieetyčnaści — ŭ niadzielu 15 h. m. na ranicy adbyŭsia schod u „Nawukowym T-wie“, staršynioj jakoha jość Ant. Łuckiewič; na henym schodzie, abhawaryŭšy hetu sprawu, pastanawili R. Astroŭskaha „zawiesić“, jak siabru T-wa.

U tuju-ž niadzielu 15 h. m. u wiečary adbyŭsia schod u T.B.A. i abhawaryŭšy hetu samuju sprawu, pastanawili „zawiesić“: A. Łuckiewiča, Hryškiewiča, Trepku i Władz. Samojłu; pry hetym śćwierdžana, što „Skarynija“ ŭtrymliwałasia praz T.B.A., a wystupleńnie suproć R. Astroŭskaha ŭ „Novaj Varcie“ nie abyšłosia biaz wiedama i zhody dy i kiraŭnictwa hetych „zawiešanych“ panoŭ.

Słowam, u sanacyi poŭny razwał, adny druhich „zawiešwajuć“ i adny na druhich uzwaliwajuć swaje supolnyja „działy“, starajučysia hetkim sposabam „ačyścicca“.

Dla sprawy biełaruskaj jany „aboje raboje“.

p.

З беларускага палітычнага жыцьця ў Менску ў 1917-18 г.

(Рэфэрат Кс. В. Гадлеўскага прачытаны на Надз. Агульным Сходзе Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні ў 16-тыя ўгодкі Абвешчаньня Незалежнасьці Беларусі дня 25 сакавіка 1934 году).

(Працяг, гл. „Бел. Крыніца“ № 17).

III. Менскае Беларускае Прадстаўніцтва.

Зараз пасьля прыходу немцаў, у Менску ўтварылася Беларускае Народнае Прадстаўніцтва. (Немцы прыйшлі ў Менск 21.II, Бел. Прадстаўніцтва зарганізавалася 25.II.1918 г.). Складалася яно з элемэнтаў, якія не ўвайшлі ў Выканаўчы Камітэт Рады Усебеларускага Кангрэсу і потым у раду Бел. Народнай Рэспублікі.

Каб адказаць на пытаньне, чаму гэтыя элемэнты, якія стварылі Прадстаўніцтва, не ўвайшлі ў Раду Рэспублікі, трэба нам глянуць назад, на падзеі з ліпня месяца 1917 г. У гэтым месяцы на зьезьдзе беларускіх арганізацыяў і партыяў дайшла да перавагі ў беларускім палітычным жыцьці адна партыя — Беларуская Сацыялістычная Грамада. На гэтым зьезьдзе (8—9 ліпня) яна сарвала адны выбары, якія выпалі не па яе думцы, а зажадала новых. Ня хочучы зрываць адзінага беларускага нацыянальнага фронту, усе іншыя партыі, якія былі на зьезьдзе, а галоўна народныя сацыялісты і хадэкі, пайшлі на ўступкі і далі магчымасьць Б. Сац. Грамадзе ўзяць павадырства ў свае рукі. Ад гэтага часу пачынаецца верхаводзтва Б. Сац. Грамады ў беларускім палітычным жыцьці.

Гэтая ўступка з боку народнікаў і аддача павадырства ў рукі аднэй партыі цяпер можа выглядае на памылку, але тагды была жыцьцёвай канешнасьцяй. Трэба было тагды браць пад увагу ня толькі еднасьць беларускага нацыянальнага фронту, але і псыхіку расейскай рэвалюцыі. А гэта псыхіка вымагала штораз большай левізны і тая партыя магла спадзявацца аўторытэту і послуху ў масаў, якая магла даказаць, што яна левая, ды яшчэ лявейшая за ўсе іншыя А такою найболей леваю партыяй ў беларускім палітычным жыцьці была тагды якраз В. Сац. Грамада. Апроч гэтага ў псыхіцы мас стварылася тагды такое пракананьне, што толькі сацыялізм можа даць шчасьце народным масам і дзеля гэтага ў той час кожная партыя, нават такая, якая ня мела ў сваей ідэолёгіі нічога соцыялістычнага, выступала пад фірмай сацыялізму. І так — творацца тагды (апроч сацыялістаў рэвалюцыянэраў) яшчэ іншыя „сацыялістычныя“ партыі: народных сацыялістаў, сацыялістаў-фэдэралістаў, сацыялістаў-аўтанамістаў, незалежных сацыялістаў і іншыя. Так і Б. Сац. Грамада ня была чыста сацыялістычнай партыяй (з пункту гледжаньня марксызму), апіраючай сваю ідэолёгію на матэр'ялізьме і інтэрнацыяналізьме, а была партыяй беларускіх патрыётаў, якія, пасвоему разумеючы сацыялізм, імкнуліся да адраджэньня Беларусі пры помачы модных тагды сацыялістычных клічаў[1]).

Вось у рукі такой партыі народнікі здалі павадырства ў бел. палітычным жыцьці ў ліпні 1917 г. і далей працавалі ўжо як памагальнікі. У „нагароду“ за гэтую ўступку Б. Сац. Грамада не дапусьціла да Выканаўчага Камітэту Рады Усебеларускага Кангрэсу а гэтым самым і да Рады Б. Нар. Рэспублікі, якая ўтварылася з Выканаўчага Камітэту Рады, ніводнага народніка, хадэка або народнага сацыяліста[2]).

Як мы ўжо бачылі, Выканаўчы Камітэт. Рады Кангрэсу, а потым Рада Б.Н.Р. *на пачатку свайго існаваньня* складаліся выключна з сяброў *аднэй беларускай* партыі, іменна Б. Сац. Грамады. Гэтае зьявішча было ненармальным, асабліва пасьля прыходу немцаў, якія не хацелі лічыцца з такою вузка-партыйнай Радай.

Дык тыя групы, якія ня былі дапушчаны да Вык. Камітэту Рады Кангрэсу, сабраліся дня 25.II.1918 г. разам з прадстаўнікамі насельніцтва гораду Менска і стварылі Менскае Беларускае Народнае Прадстаўніцтва (або як называлі панямецку: „Das Minsker Weissruthenisches Volks-Komitee“). Складалася яно з тых элемэнтаў, якія не ўваходзілі у Б. Сац. Грамаду, а іменна: народнікаў, народных сацыялістаў, хадэкаў і беспартыйных. Іншымі славамі, у Беларускае Прадстаўніцтва ўвайшлі ўсе тыя гру-

1) Б. Сац. Грамада ў сваей праграме і дзейнасьці была копіяй ППС на беларускім грунце. Як ППС ёсьць патрыятычнай і разам социялістычнай партыяй ў Польшчы, так Б. Сац. Грамада была ў Беларусі.

2) Як ведама, Усебеларускі Кангрэс, каб болей ўсыстэматызаваць працу, выбраў з сябе Раду Кангрэсу; Рада мела апрацоўваць рэзалюцыі, якія, пасьля прыняцьця іх Радай, перадаваліся на пленум Кангрэсу і наагул кіраваць усей працай Кангрэсу. У Раду ўваходзілі ўсе беларускія партыі і арганізацыі, ня выключаючы народнікаў, народных сацыялістаў, хадэкаў і г. д. Пасьля разгону Кангрэсу большасьць дэлегатаў сабралася тайна ў жалезнадарожным Дэпо і там перадала Радзе паўнамоцтвы на далейшае змаганьне за ідэалы беларускага народу. Дзеля таго, што ня ўсе сябры Рады маглі быць заўсёды ў Менску, быў выбраны Радай Выканаўчы Камітэт Рады, у каторы ўжо ўвайшлі адны толькі сябры Б. С. Грамады. Ад імя Выканаўчага Камітэту Рады былі выданы першая і другая ўстаўныя граматы да народаў Беларусі. (21.II. і 9.III.1918 г.). Пасьля гэтага у Выканаўчы Камітэт Рады ўваходзяць прадстаўнікі ад расейцаў, жыдоў, літоўцаў, палякоў (ад партыі ППС уваходзіў А. Прыстар), а так-жа прадстаўнікі ад земстваў і гарадоў (самаўрадаў) Беларусі. Пасьля ўваходу гэтых груп Выканаўчы Камітэт Рады Кангрэсу прыймае назоў Рады Беларускай Народнай Рэспублікі і ўжо гэтая Рада, дня 25 сакавіка, ухваляе незалежнасьць Беларусі і трэцяя ўстаўная грамата аб незалежнасьці выдаецца ад імя Рады Б. Н. Р.

Sproba polska-litoŭskaha parazumieńnia.

U suwiazi z niamiecka-polskim dahaworam ab nienapadańni, u eŭropejskaj presie šyroka pišuć ab sprobach Polščy pahadzicca z Litwoj. Asabliwa mnoha ab hetym piša niamieckaja presa, ćwierdziačy, što skora pačnucca miž Polščaj i Litwoj aficyjalnyja pierahawory.

Z Ryhi padajuć, što ŭ Koŭnie zasnawaŭsia palityčny klub, u jakim adbywajucca dyskusyjnyja zborki ŭ sprawie polska-litoŭskaha parazumieńnia. Prafesar Pakštas i b. min. Ičas u dyskusii wykazalisia, što treba sukać mahčymaściaŭ dziela nawiazańnia dobrych suadnosin Litwy z Polščaj.

Praf. Biržyška skazaŭ: kali-b Palaki zajawili, što ciapier nie addaduć Litwie Wilni, ale ŭ takoj ci inšaj formie pryznajuć Litwie prawy, tady možna było-b pačynać pierahawory.

Mnoha haworać u hetaj sprawie i ŭ Polščy, asabliwa ŭ Wilni, u kruhoch Biespartyjnaha Bloku Supracoŭnictwa z Uradam.

Polska-čechasławacki spor pradaŭžajecca.

Čechasławackija niezdawaleńni z palityčnaj zhody Polščy z Niamieččynaj wyklikali polska-čechasławackija spory, jakija dawodziać da silnaha napružańnia adnosinaŭ miž hetymi krainami. Pačaŭšysia spor prad Wialikadniem, ab jakim my pisali, zdawałasia ŭžo łahadnieŭ i spyniaŭsia. Tymčasam u Ciešynie (pad Polščaj) adbylisia protestacyjnyja wiečy, na jakich pryniaty wostryja prociŭčechasławackija rezalucyi. A na Šlonsku pad Čechasławakijaj pačali masawa zwalniać ad pracy ŭ fabrykach polskich rabotnikaŭ.

Francyja hublaje ŭ Eŭropie swaje ŭpływy.

Pajezdka francuskaha ministra zahraničnych spraŭ u Waršawu.

Centram sučasnaha palityčnaha zacikaŭleńnia Eŭropy stalisia polska-francuskija adnosiny. Polšč u mižnarodnaj palitycy ciapier wyrazna adstupiła ad Francyi i prybližajecca da Niamieččyny, a tak-ža i da Italii. U Italii apošnimi časami nastroi da Polščy palepšyli.

U hetym zbližeńni i zawastreńni adnosinaŭ Polščy z Čechasławaččynaj, francuskija palityčnyja kruhi daśledžwajuć niebiaśpieku dla zahraničnaj palityki Francyi. Dziela hetaha francuski ministr zahraničnych spraŭ Bartu hetymi dniami maje pryjechać u Waršawu, kab pabačycca z polskim ministram zahraničnych spraŭ Bekam i na čatyry wočy zapytacca, „što budzie z francuska-polskim sajuzam?“.

Ahułam kažučy ab Francyi, dyk jana apošnimi časami stała hublaje ŭpływy ŭ Eŭropie.

B. kamisara Trockaha wykryli ŭ Francyi.

Nadowiačy francuskaja palicyja źniačeŭku „znajšła“ b. kamisara ŭ Rasiei, wiedamaha kamunista L. Trockaha, jaki ŭžo hod prabywaje z siamjoj u faliwaračku kala Paryža. Wyjaśniłasia, što tam prabywać Trockamu pazwoliŭ francuski ministr nutranych spraŭ. Henaja wiestka wyklikała nowaje niezdawoleńnie ŭ Francyi, bo Trocki tam mieŭsia zakładać IV socyjalistyčny internacyjanał. Trocki z Francyi ciapier wyjedzie.

Wialiki kamunistyčny praces u Łucku.

U subotu 14 h. m. u Łucku na Wałyni končyŭsia wialiki kamunistyčny sudowy praces. Akružny sud praz 42 dni razhladaŭ sprawu 55 abwinawačanych za prynaležnaść da K.P.Z.U. (Kamunistyčnaja Partyja Zach. Ukrainy).

U wyniku rasprawy 14 abwinawačanych zasudzili na 8 hadoŭ u katarhu, 13 asob na 7 hadoŭ, 10 asob na 5 hadoŭ, 4 asoby na 4 hady i 3 asoby na 3 hady. Dziesiać asob apraŭdali.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу! Выпісвайце найстарэйшую беларускую газэту „Беларускую Крыніцу“!

Z biełaruskaha žyćcia ŭ Niez. Litwie.

U Niezaležnaj Litwie abjednywajuć biełarusoŭ dźwie arhanizacyi: Biełaruski Centr u Litwie i Biełaruskaje Kulturna-Praświetnaje T-wa.

Biełaruski Centr pačaŭ wydawać časopiś „Biełaruski Asierodak“. Pieršy numar wyjšaŭ u śniežni 1933 h. Redaktar časopisi inž. K. Duž-Dušeŭski. U hetym numary zasłuhoŭwaje na ŭwahu pryhožy biełaruski wierš wiedamaha litoŭskaha paeta L. Giry.

18 lutaha s. h. adbyŭsia hadawy schod Biełaruskaha Kult.-Praświetnaha T-wa. Na staršyniu wybrany S. Jakawiuk.

Roznyja wiestki.

Z POLŠČY.

Adstaŭka ŭradu. Staršynia ŭradu Jendžejewič jašče prad Wialikadniem padaŭsia ŭ adstaŭku, ale henaja adstaŭka jašče ŭsio nie spaŭniajecca. Hazety pišuć, što źmjena ŭradu adbudziecca paśla wizyty francuskaha min. Bartu.

Padrachuunak nahłych sudoŭ. Paśla 3-chhodniaha isnawańnia nahłych sudoŭ, jak wiedajem, niadaŭna jany častkowa skasawanyja. Za čas swajho isnawańnia nahłyja sudy razhledzili 255 spraŭ z 457 abwinawačanymi. Zasudzili 231 padsudnych na karu śmierci. Prezydent pamiławaŭ z ich tolki 69 asob. U dešmiarotnuju katarhu zasudzili 154 asoby i 69 asob pieradali ŭ zwyčajny sud. Apraŭdali tolki 3.

Biezraboćcie. Wa ŭsiej Polščy biezrabotnych naličwajecca ciapier 381.440 asob.

Uradawaja sieŭnaja zapamoha dla haładajučych. Ekanamičny Kamitet ministraŭ wyasyhnawaŭ dla haładajučych u Wilenščynie 150 000 zł. sieŭnaj zapamohi.

Razłom ŭ Endecyi. U hetym tydni, ŭ polskaj partyi „Stronnictwo Narodowe“ (endecyja) nastupiŭ razłom. U Waršawie z endecyi paŭstała nowaja partyja „Oboz narodowo-radykalny,“ a ŭ Paznani—„Stronnictwo Wielkiej Polski.“

Z ZAHRANICY.

Uznoŭ haworać ab razbrajeńni. U Ženewie iznoŭ pačałasia hutarka ab razbrajeńni; Konferencyja Razbrajeńnia pačynaje nanowa arhanizawać narady. Užo prezydyjum Konferencyi naradžajecca i pracuje.

Palityčny zamach u Rumynii. U Bukarešcie palicyja dasačyła wialiki palityčny zahawor wajskowych aficeraŭ suproć karala i jaho siamji. Zahaworščyki mielisia ŭzarwać katedru na pieršy dzień Wialikadnia, kali tam maliŭsia karol z siamjoj. Chutka buduć sudzić u hetaj sprawie 8 aficeraŭ i 5 cywilnych asob.

Na dalokim Uschodzie niespakojna. U Kitaju apošnimi časami pačaŭsia prociŭ japonski ruch. U Nankinie ŭ japonskuju kramu kinuli bombu. U Mandžuryi pačali dzieić uznoŭ partyzany. Nadowiačy wojska mieła bitwu z bandaj 700 partyzanaŭ.

Ukrainski separatyzm u čyrwonaj armii. U Siewastopali balšawicki wajskowy sud zasudziŭ na śmierć 8 siabroŭ tamašniaj ukrainskaj wajskowaj arhanizacyi, jakaja maje na mecie stwareńnie niezaležnaj Ukrainy. Rešta złoŭlenych 17 asob z hetaj arhanizacyi zasudžany na 10 hadoŭ u katarhu.

Mižnarodny źjezd žančyn u Stokholmie. Sioleta ŭ lipni adbudziecca źjezd u Šwecyi, u Stokholmie, mižnarodnaj chryścijanskaj žanočaj arhanizacyi. Heta adna z najbolšych suświetnych arhanizacyjaŭ.

Balšawikom nie ŭdajecca. Balšawiki zaklučyli dahawor z Amerykaj; adrakajučysia nawat swaich pryncypaŭ, jany pazwolili amerykancam swabodna malicca i nawat kaścioł budawać u Maskwie,— a ciapier Ameryka nie daje SSRR pazyčki, pakul balšawiki nie zapłaciać starych rasiejskich daŭhoŭ.

Relihijnaść u Rasiei. Nie zważajučy na zabaronu nawat zwanić na Wialikdzień u Rasiei, cerkwy ŭ Maskwie i na prawincyi padčas wialikodnych nabaženstwaŭ byli pierapoŭnieny narodam—starejšym i moładziaj.

Z WILNI.

Wybary ŭ Haradzkuju Radu ŭ Wilni majuć adbycca ŭ pačatku m-ca červienia s. h. Da wybaraŭ padhataŭlajucca ŭsie arhanizacyi.

Delehat z Koŭny. Polskaja presa padaje, što z Koŭny maje prybyć u Wilniu delehat Kowienskaha K-tu pomačy haładajučym u Wilenščynie. Kowienski delehat pajedzie pa siołach Świancianskaha i Brasłaŭskaha paw.

пы, якія тварылі даўней Б. Нац. Камітэт, апроч Б. Сац. Грамады.

Гэтага-ж самага 25 лютага быў выбраны і Выканаўчы Камітэт Прадстаўніцтва ў ліку 9-ці асоб, у які ўвайшлі: пратаерэй *Кульчыцкі*, гэнэрал *Кандратовіч*[3]), *Скірмунт*, *Кс. Гадлеўскі*, *Уласаў*, *Аляксюк*, *Чаўсаў*, *Зямкевіч і Русецкі*.

Прадстаўніцтва ўзяло на сябе абавязак, як піша „Б. Шлях,“ „прадстаўляць інтарэсы Беларускага народу і быць нацыянальным цэнтрам, куды за ўсялякімі спраўкамі мелі зварочвацца усе, каму дарагая незалежнасьць Беларусі, культура і самабытнасьць Беларускага народу.“ (гл. „Б. Шлях“ № 1 з дн. 8.III.1918).

Значыць, Прадстаўніцтва паставіла сабе мэту паддзяржаць традыцыі даўнейшага Бел. Нац. Камітэту, разьбітага ў ліпні 1917 г. Б. Сац. Грамадою і быць нацыянальным цэнтрам, злучаўшым і прадстаўляўшым не адну, але ўсе беларускія партыі, апынуўшыяся па-за Радай Рэспублікі. Апроч гэтага Прадстаўніцтва паставіла ясна і адкрыта *незалежнасьць* Беларусі.

На чале Прадстаўніцтва стаў Скірмунт, які, дасканальна ўладаючы нямецкай мовай, у гэты час мог быць вельмі карысны. Бел. Прадстаўніцтва пачало тагды выдаваць *першую* штодзенную беларускую газэту пад назовам „*Беларускі Шлях*“, які выходзіў ад 8 сакавіка 1918 г. да восені гэтага-ж году (вышла да 150 нумароў).

Пасьля прыходу немцаў, беларусы, як з аднаго так і другога лагеру, скора зразумелі, што патрэбен ізноў адзіны нацыянальны фронт, як гэта было на пачатку расейскай рэвалюцыі (ад сакавіка да ліпня 1917 г.). Злучэньне ўсіх беларускіх сіл у аднэй народнай рэпрэзэнтацыі было тагды жыцьцёвай канешнасьцяй. Дзеля гэтага паміж прадстаўнікамі Рады БНР і Прадстаўніцтвам пачынаюцца гутаркі аб злучэньні. Гутаркі гэтыя, ведзеныя беспасярэдна і пры пасярэдніцтве віленскіх беларусаў, якія змаглі ўжо прабрацца ў Менск, не зацягнуліся доўга: пастановай Рады з дн. 12 красавіка 1918 году усё Прадстаўніцтва ўвайшло ў склад Рады БНР. Гэтым самым стварыўся ізноў адзіны беларускі нацыянальны фронт, які быў парваны ад ліпня 1917 г.

Якія-ж былі адносіны Прадстаўніцтва да незалежнасьці Беларусі?

У той час, калі Прадстаўніцтва ўвайшло ў Раду, ужо было пасьля абвешчаньня незалежнасьці Беларусі (што, як ведаем, сталася 25 сакавіка, на 19 дзён перад уваходам Прадстаўніцтва ў Раду). Аднак трэба тут адзначыць, што Прадстаўніцтва ад самага пачатку свайго існаваньня было за незалежнасьць Беларусі. Трэба тут падчыркнуць, што калі пасярод Б. Сац. Грамады былі да апошняга часу адзінкі, якія стаялі на грунце аўтаноміі Беларусі ў граніцах Расейскай Фэдарацыі (рабілі яны гэта затым, што баяліся адкінуць ад сябе расейскую і жыдоўскую меншасьці, якія былі проціў незалежнасьці Беларусі, бо з расейскіх партыяў ніводная не стаяла за незалежнасьць Беларусі, а з жыдоўскіх толькі Поалей-Сыён), то пасярод сяброў Прадстаўніцтва выступленьняў проціў незалежнасьці ня было і Прадстаўніцтва ад самага пачатку свайго існаваньня рашыла парваць я усякімі аўтанамічнымі концэпцыямі ў граніцах вялікай Расейскай Фэдэрацыі і стала здэцыдавана на грунт незалежнасьці Беларусі. Відаць гэта паміж іншым з „Б. Шляху,“ органу Прадстаўніцтва, які у 1-шым нумары з дня 8 сакавіка 1918 г. на першай старонцы тлустым друкам гэтак пісаў: „*Беларускі Шлях*“ *ставіць сабе мэтай: незалежнасьць Беларусі, нацыянальная еднасьць і арганізацыя, разьвіцьцё беларускай духовай і матэрыяльнай культуры.*“

Далей ў перадавіцы гэтага-ж нумару чытаем так: „Шмат што нас можа разлучаць, але ўсіх нас яднае адно: гэта доля нашай Бацькаўшчыны-Беларусі, каторая палепшыцца можа толькі праз закладзіны моцнага фундаманту яе незалежнасьці на грунце непадзельнасьці Беларускага народу ў яго этнографічных рубяжох; праз падняцьце нацыянальнай творчай сілы народу, як духовай, так і матэр'яльнай, праз увядзеньне становучай зямельнай рэформы ў інтарэсах дробных земляробаў і беззямельных, каб згодна з досьледамі соцыяльнай навукі падняць іх дабрабыт і дапамагчы эканамічнаму разьвіцьцю краю.“

Гэтак пісаў „Б. Шлях“ у сваім першым нумары з дн. 8 сакавіка 1918 г. Як бачым, у адным і тым-жа нумары ён аж тры разы сцьвярджае канешнасьць незалежнасьці Беларусі і ставіць гэту незалежнасьць як галоўную мэту тае арганізацыі, ад імя якое ён прамаўляе г. зн. Бел. Прадстаўніцтва.

Урэшце, уваходзячы грэміяльна ў Раду, Прадстаўніцтва прызнала акт 25 сакавіка. Ня яго віна, што групы, якія былі згуртаваўшыся у ім, ня былі прысутнымі на гістарычным акце абвешчаньня незалежнасьці Беларусі, ад гэтага учасьця, як мы ўжо казалі, яны былі адсунуты Б. Сац. Грамадою, якая ўзяла на сябе і цяжар і заслугі юрыдычнага будаўніцтва Незалежнасьці Беларускага народу. Кажам: *юрыдычнага*, бо фактычна і ідэова Прадстаўніцтва стала на грунт незалежнасьці, як мы ўжо бачылі, перад 25-ым сакавіка і працавала ў гэтым кірунку, пашыраючы праз свой орган „Б. Шлях“ ідэю аб поўнай незалежнасьці нашага народу. (*д. б.*)

3) У беларускім руху тагды прымалі ўдзел два генэралы: адзін — Кандратовіч, аб каторым тут гутарка, а другі—Аляксеяўскі, каторы быў на Усебеларускім Кангрэсе, як дэлегат ад беларусаў-ваякаў Гэльсінгфорскага гарнізону (у Фінляндыі). Калі на гэным Кангрэсе адзін бальшавік, які прыйшоў нібы прывітаць Кангрэс, зажадаў скінуць беларускі бела-чырвона-белы сьцяг, то ген. Аляксеяўскі падыйшоў да сьцягу і пад бурныя воплескі Кангрэсу пацалаваў яго, заяўляючы, што для кожнага беларуса нацыянальны сьцяг—гэта вялікая сьвятасьць, каторай ён адкінуць ня можа, не адкідаючы беларускага імені.

ZKRAJU.

Sialanie napali na laśničoŭku. U Nawahradzkim paw. u Kušaleŭskaj hminie laśnik zaskaržyŭ u palicyju sialan z wioski Kamionka, što jany krali les. Paśla hetaha laśnik z palicyjaj zrabiŭ u hetaj wioscy rewiziju. Pa rewizii sialanie 30 čaławiek napali na chatu hetaha laśnika, pawybiwali wokny i parubali dźwiery. Laśnik schawaŭsia.

Słonim. U našym Słonimie taksama niama dabra; u hetym m-cy jość tam až 220 biezrabotnych.

Pierahlad koniaŭ. U Słonimskim paw. pierahlad koniaŭ pačniecca 24h. m.

Napad na laśnika. U Nawahradku 3-ch niawiedamych mužčyn napali na laśnika z Haradečna Al. Wojno i mocna pabili. Chto pabiŭ laśnika i za što, nia wiedama.

Zakatawali brata. U Suromščynie, Brasłaŭskaha paw. stałasia zdareńnie, jakoje marozić u żyłach kroŭ. Stanisłaŭ i Aŭhust Chameckija z swajej matkaj zakatawali brata Jazepa, bjučy jaho wiaroŭkami i damahajučysia, kab addaŭ 30 zł., jakija jon u ich uziaŭ. Jazep boju nia wytrymaŭ i pamior. Matka pamahała katawać syna, serca katoraj nie źmiakčeła pakul syn nie skanaŭ.

Wybary ŭ Haradzkija Rady ŭ Nawahradzkim wajawodztwie adbuducca ŭ m-cy traŭni s. h.

Paštowaja skrynka.

Wiaskowy. U sprawie pieraacenki ziamli źwiarnieciesia da wojta, kab hetu pieracenku prawiała samaŭradawaja ŭłada.

Wolny. Atrymali, dziakujem, nadrukujem u nastupnym numary.

Sielanin. Atrymali i z niekatorych „tworaŭ“ skarystajem. Pišycie lepš karaspandencyi ab miascowym žyćci. Za prysłanyja ŭ našu hazetu materjały nikomu nie płacim, nia možam płacić i Wam.

Cikawy. Knižki wydadzim Wašym studentam. Za prysłanaje dziakujem. Wašy karaspandencyi zaŭsiody wykarystywajem, dyk chiba wykarystana i taja ab jakoj uspaminajecie, my nia wiedajem ab jakoj karespandencyi Wy dapaminajeciesia. Hladziecie ŭ hadawiku, peŭnie nadrukawana.

Piśmy z wioski.

Našy miaščanskija sprawy.

Maładečna. U nas jość kaściol, cerkwa, z tysiaču chat z sałamiannymi strechami, dźwie kuźni, adna błahieńkaja łaźnia, maleńki mahistrat, wialiki burmistar i wialikija padatki.

Každuju sieradu ŭ Maładečnie bywaječ kirmaš i chto choča ŭ hety dzień być u horadzie, pawinien zapłacić 20 hrošaŭ, bo darma nia puskajuć. Źbirajeć hetyja hrošy tutejšy čaławiek na imia Pilip. Čaławiek jon dobry, bahaty, maja swoj dom i nie adzin; maje karčmu, dzie pradajeć harełku, i za ŭsio heta płacić u mahistrat padatki i arendy, i nawat nie małuju.

Nikomu „baćki“ horada nie darawali padatku, a Pilipu darawali, jon musić u kašulcy radziusia. Paśla hetaha Pilip „dziakawaŭ“ dy tak, što nie raskazać i nie apisać.

Złyja ludzi kažuć: Pilip tak „dziakawaŭ, što jaho dabradziei až nasy sabie z radaści paraźbiwali.

Miajscowy.

Ksiondz polonizuje.

Opsa, Brasłaŭskaha paw. U našych wakolicach žywuć Biełarusy i Litoŭcy. Palaki ŭ nas element napływowy — kalanisty i čynoŭniki. Tut jość litoŭskaja arhanizacyja św. Kazimiera i polskaja SMP. Polskuju arhanizacyju załažyŭ naš probašč, polski ksiondz. U hetaj arhanizacyi jon choča apalačywać biełaruskuju i litoŭskuju moładź. Kab skarej apalačyć, dyk polski ksiondz zabaraniŭ siabrom SMP. i zychodzicca z siabrami T-wa św. Kazimiera. Druhaja starana nie astałasia ŭ doŭhu i abwieściła bajkot SMP. Biełaruskaja moładź pawinna tak-ža bajkatawać ksiandzoŭskaje SMP.

Hetyja niasuniecicy miž katalikami, jakije sieje sam ksiondz probašč u swajej parachwii, adbiwajucca i ŭ kaściele. Ale niachaj sabie adbiwajucca i raźlahajucca, a na hetym prahraje tolki polski ksiondz.

Cimocha.

Jak raźwiwajucca ŭ nas polskija arhanizacyi.

Soły, Ašmianskaha paw. U našaj hminie jość w. Kawali, dzie jość až 4-ty polskija arhanizacyi: „Kułko Rolniče“ „Stralec,“ „Koła Młodz. Wiejskiej“ i „Koła Stron. Ludowego.“ „Zarhanizawany“ hetyja arhanizacyi roznymi sposabami, abiacankami i prymankami. Ciapier jany ŭsie biasčynnyje, žywy niby jašče „stralec,“ bo maje 7 siabroŭ.

Darahija ludzi, zarhanizujcie Wy ŭ swajej wioscy rodnuju biełaruskuju arhanizacyju, dyk jana budzie Was praświačać i da lepšaha žyćcia pakazywać darohu.

Waŭčok.

Dzieci zyskiwajuć nałohi, a S.M.P. daje źnižki.

Mur.-Ašmianka, kala Ašmiany. Polskija wučyciali zahadali dzieciam, kab jany biez adkazu rabili składčynu pa 2 zł. na budowu škoł u Polščy. Dzieci henyja nałohi zyskiwajuć z swaich baćkoŭ. SMP. daje swaim siabrom źnižki na šlub i ksiondz daje šlub za paŭcany. I hetak ksiandzy ahitujuć u SMP. Kab jany dawali źnižki i ad chrostu i ad pachowinaŭ, dyk jašče lepš pamahło-b.

Daminik.

Голас з Валожыншчыны.

Няма надзеі на лепшае. Мы цёмныя, а дарогі да сьвятла паказаць няма каму. У гэтым наша трагэдыя.

У нас няма інтэлігенцыі: чуць ня ўсе нашы браты, якім удалося падняцца крыху вышэй з цемры, адчураліся нас і Бацькаўшчыны. У іх мэта прыземная: дастаць „цёплую“ пасаду, а далей „хоць і трава, не расьці.“ Ёсьць адзінкі і ідэйныя і працавітыя, але-ж яны ня могуць усё зрабіць, бо „адзін і ў кашы прапаў.“ У гэтым адзіноцтве ды яшчэ і няма згоды; дзяруцца між сабой, а народ цёмны і ня ведае, што тут робіцца.

У гэтым часе пачынае апякавацца народам чужая рука. Вось ужо чуць ня ў кожнай вёсцы, дзе ёсьць польская школа. заснавана польская арганізацыя „Коло млодзежы вейской.“ Туды беларускую моладзь зьбіраюць і кормяць там польскай культурай.

Прыдзе аднак час і народ знайдзе сваю дарогу; прачнецца ад сьпячкі, убачыць сьвятло і выйдзе на сьветлы шлях, які вядзе да лепшага жыцьця, да весялейшай долі.

Валожынец.

Harotnaje žyćcio našaje wioski.

w. Hajlešy, Kreŭskaj hm., Ašmianskaha pawietu. Žychary našaj wioski ŭsie Biełarusy kataliki i prawasłaŭnyja, u časie apošniaj pierapisi pazapisywalisia biełarusami. Ziamla ŭ našaj wioscy błahaja — hlinistaja i jak tolki makrejšy hod, dyk trudna ŭzyści na pole. Z uradžajem bywaje tak, što trudna wiarnuć i nasieńnia. Padatak płacim, jak za pieršuju katehoryju. Ad padatkaŭ trudna abaranicca. Časta našy sialanie źbirajucca na radu, kab zrabić pieracenku ziamli, ale na hetym i astajecca, bo nia wiedajuć kudy źwiarnucca. Letaś u nas na poli była takaja makrata, što bulba pahniła i žyta trudna było pasiejać.

Dzieci wiaskowyja chodziać u polskuju škołu pa dwa try hady i nawat niaznajuć litaraŭ.

U susiedniaj wioscy Karandy niejkim cudam załažyŭsia „Strzelec“. Hałoŭnym ahitataram byŭ wučyciel F. Sławecki. U šmat jakich wioskach jon „paabiwaŭ“ parohi, ale tam jamu nieŭdawałasia. Našyja „stšelcy“ ładzili ŭ miasajedzie pradstaŭleńnie, razumiejecca polskaje. Ci nia lepš było-b, kab naša moładź załažyła biełaruskuju arhanizacyju.

Čužyja arhanizacyi ničoha dobraha nie daduć, a tolki starajucca adciahnuć nas ad biełaruskaj nacyjanalnaj pracy. — Dyk katoryja zbłudzili, — wiarniecieśia na dobruju darohu pakul čas!

Wiaskowy.

Стоўпцы, Сьвержань.

(*Уражаньне з падарожы*).

Чым-жа падзяліцца з вамі, чытачы? Самой яздой? — ня цікавая. Зачнем лепш адразу з мэты падарожы.

Стоўпцы. Паветавае места, якіх шмат: дзеравянныя дамы ў разьмешку з мураванымі. Жыхары — беларусы і жыды. Палякі — толькі чыноўнікі, наплывовы элемэнт, ну і... ня сьмейцеся: каля сотні „істінно праваслаўных,“ запісаўшых сябе дабравольна палякамі.

Жыды — жыдамі. Беларусы: сьведамыя і „тоже белоруссы“. Сьведамыя гуртуюцца каля Стаўпецкага Беларускага Дабрадзейнага Таварыства, „тоже белоруссы“ у г. з. „Столпэцкей громадзе“, якая вядзе свой род ад перадваеннага „Столбскаго Сельскаго Обшчэства.“ Сюды належаць мяшчане, маючыя сваю ўласную зямлю. Гэта, як-бы сказаць — гарадзкія кулакі. Апошнім часам пад уплывам Бел. Дабрадзейнага Т-ва, амаль палова сяброў „Столпэцкей громады“ зрабілася сьведамымі беларусамі.

Да нядаўнага часу ня было варожых адносінаў паміж Старшынёй Бел Дабр. Т-ва Ф. Акінчыцам і М. Сабалеўскім, павадыром „тоже белоруссов“, які паміж іншым ёсьць віцэбурмістрам Стоўпцаў, цяпер-жа вядзецца між імі заўзятая барвцьба. М. Сабалеўскі, брат б. пасла Ю. Сабалеўскага, закідвае Старшыні Дабр. Т-ва „страшныя рэчы“ — быў знайдзены ў бібліятэцы Т-ва адзін уніяцкі календар; другі „страшны“ закід, што Старшыня Дабр. Т-ва завёў Т-ва ў... Бел. Нацыянальны Камітэт у Вільні, дзе сябрамі ёсьць паміж іншымі ня толькі каталікі, але навет, здаецца, і ксёндз. З гэтым ніяк ня могуць пагадзіцца „істінно праваслаўные людзі.“

Барацьба паміж беларусамі і „тоже белоруссамі“ набрала большага імпэту цяпер, перад выбарамі ў магістрат...

У нядзелю 8 красавіка атрымоўваю вестку: у м. Сьвержані „Охотніча страж пожарна“ ладзіць вечарыну. У праграме: 1) камэдыя „Пісаравы Імяніны“ 2) Беларускія дэклямацыі, 3) Беларускі хор 4) скокі.

Іду ў Сьвержань. Мястэчка гэтае каля трох кілямэтраў ад Стоўпцаў. Жыхары — усе сьведамыя беларусы і жыды. „Тоже белоруссоў“ няма. Палякі — у паліцыі і ў „ужэндзе почтовым.“

Іду ў будынак стражы пажарнай. Купляю білет. Пры касе і ў залі пажарнікі ў форме, у рагатыўках. Прыслухоўваюся. Чую чыстую беларускую гутарку з канчаткамі, як у Горадзеншчыне: панэ, валэ, кавале і г. п.

Гавару з пажарнікамі. Гэта маладыя ёмкія Сьвержанскія хлопцы, сьведамыя беларусы. Заля. Яна куды большая ад залі ў Віленскай Бел. Гімназіі.

Сцэна салідная. У гары ў залі вісяць густа папяровыя істужкі бел.-чырвона-белага колеру ўперамежку з іншымі колерамі.

Прыслухаюся да гутаркі прысутных.. Польшчыны яшчэ ані слоўка ня чую і ня чуў. Дзе-не-дзе толькі чуецца мешаніна мовы расейска-беларускай.

Уваходзіць грамада польскіх гімназістаў і гімназістак. Чую польскія словы. Моладзь усаджываецца.

— Коля, хадзі сюды! — кажа гімназістка... І пацякла ў вучнёўскай моладзі чыстая літэратурная беларуская мова, перамешываная часамі польскімі зваротамі, быццам каб пахваліцца, што знаюць польскую мову.

Духавая аркестра грае. Першы званок. Другі. Трэці. Адкрываецца сцэна. Грыміроўка артыстаў дасканалая. Ігра, як на правінцыю і аматарства — бяз закіду.

Выдзяляецца як артыст Міхась Міцкевіч, (брат Якуба Коласа), які ў ролі дзяка быў дасканальным.

Пасьля спэктаклю Міхась Міцкевіч дэклямаваў „Ракі“ Паўловіча і „Важная хвіга“ Ядв. Ш. Ён быў загрыміраваны старой бабулькай ды так умела гаварыў бабскім голасам, што я, хаця знаю яго асабіста, ня мог знайсьці нічога супольнага з яго нармальным голасам.

Сапраўды М. М. гэта артыстычная сіла правінцыі.

Скокі. Заварушыліся пажарнікі і ўміг ўжо заля ёсьць вольная ад лавак.

Скокі нічым ня рожняцца ад скокаў на першым лепшым Віленскім „балі.“ Ня было толькі Лявоніхі. Пажарнікі тлумачылі мне, што музыкі ня ўмеюць граць гэтага танца. А шкода!

Ужо віднела, калі я ішоў са стражацкай Сьвержанскай вечарыны поўны радасьці, што жыве і ўсьведамляецца беларускі народ. Каб кожнае беларускае мястэчка было так сьведамае, як Сьвержань, дык рух беларускі інакш выглядаў-бы.

Слава вам сьвяржане! Стоўпцам з ейнымі „тожэ белоруссамі“ трэба стыдацца перад Сьвержнем.

Панядзелак 9 красавіка. Другі дзень праваслаўнага Вялікадня. Іду адведаць Стаўпецкія сьвятыні.

Царква. Абедня. Паважны, мэлёдыйны, наводзючы набожнасьць сьпеў. Сьвятыня перапоўнена. Перад царквой грамады мужчынскае моладзі, „б'юць яйкі.“ Сьмех. Спрэчкі. Беларуская гутарка.

Іду ў касьцёл. Тут пуста. Ані жывой душы. Паабдзіраныя сьцены. Няпрытульна. Няведама, ці ўжо была імша ці яшчэ будзе. Няма ў каго запытацца. Сьпяшу тады да ўніяцкай царквы... звычайная капліца на старых могілках. Дзіўныя гэтыя могілкі. Тут ляжаць у перамежку і праваслаўныя і каталікі, што можна ведаць з надпісаў на крыжох: пад адным праваслаўныя „рабы Божыя,“ пад другімі „прохі сьвентэй паменьці.“

Людзі кажуць, што могілкі гэтыя былі калісь уніяцкія, пасьля праваслаўныя, а цяпер ізноў уніяцкія, — на згаршэньне і злосьць тутэйшым праваслаўным.

У капліцы абедня. Трохі атылы, пакрыты сівізнай сьвяшчэньнік з культурнай не папоўскай барадой. Прысутных каля 8 асоб і столькі-жа сьпявакоў царкоўнага хору.

Тыя самыя царкоўныя мэлёдыі, той самы „істінно праваслаўны“ дух. Толькі сьвяшчэньніка сьпеў чамусьці не такі павольны як у царкве праваслаўнай. Ён чагосьці сьпяшыць, як быццам ня мае часу. Відаць тут уплыў каталіцкіх імшаў, пра якія кажуць праваслаўныя папы: — пакуль ты адну абедню адправіш, дык ксёндз некалькі.

Сьвяшчэньнік-маскаль. Перад ім быў шчыры беларус, але тутэйшы р-каталіцкі ксёндз з наплывовымі сюды польскімі панамі выгрызьлі яго з Стоўпцаў...

Бывай правінцыя! Варочаюся ў Вільню. Цягнік. Купэ. Еду.

— Пайдзём, пайдзём, Дуня — раздаўся голасны і ёмкі сьпеў польскіх жаўнераў, паходзячых са Стаўпеччыны і ехаўшых з „урлёпу“ на чужыну.

— Волга, Волга, мать радная — чутно ў далейшым купэ. З цікавасьці іду там... Таксама польскія жаўнеры.

— Чаму-ж вы, хлопцы, беларускіх песьняў не сьпяваеце? — пытаю

Яны паглядзелі недаверчыва, як быццам апамяталісь і адзін сказаў пабеларуску: „мы ўмеем і беларускія, але няма такіх добрых да сьпеву“.

Станцыя Гародзей. Сядаюць навабранцы. Цягнік рушыў.

— Дай, брат, паглядзець на радзімы край — кажа навабранец, глянуўшыся ў вакно.

— Далёка, хлопцы, едзеце? — пытаю.

— Торунь, Познань, Быдгошч — пасыпаліся адказы. Зьмяшаліся навабранцы з ехаўшымі з „урлёпу“ жаўнерамі і чулася між імі адна беларуская сям'я.

Ка.

Redakta JanPaźniak Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1 — 3. Wydawiec: A. Šutowič